

Kyrgyz PTP Guidelines for Listening Skills

Listening skills in this guideline are defined by the level of the individual's ability to understand a spoken input produced by one or more speakers in the following listening activities: listening to face-to-face conversations and phone conversations; listening to media (radio and TV broadcasts); listening to public lecturers or presentations; and listening to public announcements.

Novice: this level is characterized by an ability to identify isolated words and phrases, and to understand some short utterances supported by context. The text sources can be found from the following: Public announcements & instructions, traffic information, weather forecasts, and TV/radio commercials.

Novice 1

- The listener can understand short utterances including simple questions and statements about personal background, routine tasks, and simple instructions and directions that are often particularly when they are spoken slowly and clearly articulated.
- Repetition, rephrasing, or a slowed rate of speech is often requested for comprehension.

Kyrgyz Example: (115 word) “Аба ырайы, 30-январь”:

Кыш мезгилинде аба ырайы Кыргызстанда негизинен суук болот. Биздин мамлекеттин абдан суук жери бул Нарын облусу. Бул облус тоолуу болгондуктан абанын температурасы кышында -35°C чейин жетет. Ал эми 30-январда, Өлкөнүн көпчүлүк жерлеринде кар жаайт. Чүй, Талас, Жалал-Абад облустарынын айрым жерлеринде кар катуу жаайт. Чүй, Талас, Ош, Жалал-Абад, Баткен облустарынын кээ бир райондорунда туман түшөт. Жолдор тоңголок, тайгак болот. Батыштан соккон шамалдын ылдамдыгы секундасына 2-7 метрден, Ысык-Көл акваториясында 15-20 метрге чейин жетет.

Чүй облусу. Күндүз 0°C , түнкүсүн -9°C

Талас облусу. Күндүз 0°C , түнкүсүн -13°C

Ош жана Жалал-Абад облустары. Күндүз $+3^{\circ}\text{C}$, түнкүсүн -7°C

Баткен облусу. Күндүз $+2^{\circ}\text{C}$, түнкүсүн -8°C

Ысык-Көл облусу. Күндүз $+3^{\circ}\text{C}$, түнкүсүн -8°C

Нарын облусу. Күндүз -2°C , түнкүсүн -18°C

Бишкек шаары. Күндүз -1°C , түнкүсүн -7°C

Novice 2

- The listener can understand longer sentence-length utterances that are loosely connected, in face-to-face conversations and short phone conversations that are clearly articulated.
- Limited knowledge in vocabulary and grammar often results in misunderstanding of aural texts at this level.
- The listener can follow monologue text with a clear internal structure.
- The listener can catch the main points in short and clear announcements and to extract specific information from a short and clear aural input dealing with everyday matters (i.e., weather forecast, traffic report and etc.)

Kyrgyz Example: Медициналык жогорку окуу жайлар. (100 words)

Кыргыз Республикасы боюнча медициналык адистикти окутуучу 6 жогорку окуу жайы бар. Дарыгерлер азыркы күнү абдан керектүү адистер болуп саналат. Бүгүнкү ушундай кесиптин ээлерин окуткан биздин мамлекеттин белгилүү окуу жайынын бири бул Иса Ахунбаев атындагы Медициналык Академия. Бул Академияда көптөгөн чет элдик студенттер да билим алышат.

2014-2015-окуу жылында кыргыз жергесиндеги медициналык жогорку окуу жайларын 1906 студент аяктаган, алардын 299у чет элдик жарандар. 199 бүтүрүүчү ишке орношуу жолдомосун алган, 110у ишке орношкон, 89у белгиленген ооруканага жана башка саламаттыкты сактоо мекемелерине ишке орношкон эмес, 12си декрет өргүүсүндө.

2015-жылы орто медициналык билим берүү мекемелеринин бүтүрүүчүлөрүнүн саны 7170ти түзгөн. Алардын ичинен 1664ү бюджеттин эсебинен окушкан.

Intermediate: this level is characterized by the listener's ability to understand factual information and main ideas from paragraph-length aural texts delivered in an articulated manner. Lectures, presentations, and news broadcasts can be example text sources.

Intermediate 1

- The listener can identify main ideas and supporting details from short stretches of narrative and descriptive discourse about current events and everyday matters spoken at a normal rate.
- The subject matter in the aural texts is familiar to the listeners and clearly structured at this level. (i.e., interviews, short lectures on familiar topics, and news reports about factual information)
- Limited vocabulary of the listeners results in frequent request of repetition or rephrasing.

Kyrgyz Example: (204 word) БИЙИ МЕНЕН КЫРГЫЗСТАНДЫ ДҮЙНӨГӨ ТААНЫТКЫСЫ КЕЛГЕН ПЕРИЗАТ

11 жаштамын. Ош шаарында төрөлүп, мектеп босогосун ошол жактан аттагам. 1-классымдан тарта бий ийримине катышып жүрчүмүн. Ошол жактан мугалимим «сен балерина болсо □ ж а р а ш а т » деп айтып калчу. Анан кинодон балериналарды көрүп аябай кызыгып калдым. Апама айтсам, ал мени ушул окуу жылы башталганда Бишкек шаарындагы Чолпонбек Базарбаев атындагы хореографиялык училищеге алып келди. Учурда 5-класста окуйм. Бул жакта кадимкидей эле сабактарды окуйбуз, андан тышкары бийлегенди үйрөнөбүз. Алгач кыйналдым. Ар түрдүү кыймыл-аракеттерди, ыкмаларды жасаган башында аябай оор сезилчү, азыр көнүп калдым. Бизге мугалимдерибиз али көп кыймыл-аракеттерди үйрөтүшө элек. Ал эми училищеге окушкан улуу эжелер абдан сонун кыймыл-аракеттерди жасашат. Аларды карап кызыгам, мен да эртерээк үйрөнгүм келет. Көчөдө да моюнубузду койкойтуп алып, түптүз басабыз. Антпесек мугалимдерибиз «моюну □ арды узарт ып, ак куудай болуп баскыла» деп урушат. Өзүбүздү ак куу деп ойлойбуз. А мага ак куу болгон жагат. Толуп кетпеш үчүн тамактарды ылгап жейбиз. Майрамдык кечелерде бийлеп сахнага чыгабыз. Бийлегенден тышкары математика, орус тили жана адабияты, кыргыз тили сабактарын жакшы көрөм. Окууларыма жетишип, сабактарымдын бардыгынан «4», «5» деген бааларды алам. Жатак мектепте жашайм. 3 маал тамагыбыз бекер. Тарбиячыларыбыз кү нү ю э р т е □ менен саат 7:00дө тургузушат. Сабактар 8:00дө башталып, 16:00дө аяктайт. Андан со □ бөлмөмө барып өз алдымча машыгам, үй тапшырмаларымды аткарам. Ошентип саат 21:00дө уктайм. Бош убактымда бөлмөдөгү кыздар менен мультфильмдерди, сериалдарды көргөндү жактырам.

Intermediate 2

- **The listener can identify main ideas and supporting details from longer stretches discourse, including abstract and technical discussions.**
- **The listener may not be able to understand longer texts that are syntactically and lexically complex.**
- **The listener may not fully understand culturally implied meanings (connotations) beyond the surface-level meanings (denotations).**

Kyrgyz Example: (174 word) “Борбор Азия боюнча Кыргыз Республикасы эң эркин өлкө деп табылды”.

Коммерциялык эмес "Freedom House" мекемесинин пикири боюнча, Борбор Азиядагы мамлекеттердин арасында кыргыз өлкөсү эң эркин мамлекет. Бул тууралуу 27-январда жарыяланган "2016-жылы дүйнөдөгү эркиндик" аттуу баяндамасында жазылган. Мекеме 195 өлкөнүн саясий жана жарандык эркиндиктеринин деңгээлин баалаган.

Рейтингге ылайык, Кыргыз Республикасы мүмкүн болгон 100 баллдын 38ин алып, КМШ өлкөлөрүнүн арасында Украина менен Молдовадан кийин эң эркин мамлекет деп табылган. Ал эми Казакстан 24, Орусия 22, Азербайжан менен Тажикстан 16 баллдан алышкан. Эң төмөн балл Өзбекстандыкы - 3. Ошондой эле Кыргыз Республикасы "саясий укук" жана "жарандык эркиндик" категорияларында 5 баасына (7ге чейин баалар коюлуп, 1 - мыкты баа) ээ болуп, жарым-жартылай эркин өлкө деп табылды.

"Эркиндиги жок" категориясына бул жылы африкалык өлкөлөрдүн көбү, араб өлкөлөрү (Иран, Ооганстан), Түштүк-Чыгыш Азиядагы өлкөлөр (Таиланд, Лаос, Мьянма, Камбоджа, Вьетнам) жана Куба кирди. Исландия, Финляндия, Швеция, Норвегия, Сан-Марино 100 баллдан алышкан. Лидерлерге кошулуу үчүн Канадага 1 балл жетпей калган. Америка Кошмо Штаттары 90 баллга ээ болгон.

Мекеменин билдиргени боюнча, дүйнө жүзүндө эркиндик көрсөткүчү төмөндөдү. Буга Жакынкы Чыгыштагы жаңжал себеп болуп жатканы белгиленген.

Advanced: this level is characterized by the listener's ability to extract main ideas and detailed information from extended spoken input on a variety of topics produced at a various speed in standard (and some nonstandard dialects) dialects, and to make appropriate inferences about the aural text. TV, radio documentaries, debates, discussions, drama, shows, and movies can be used as potential text sources at this level.

Advanced 1

- The listener can identify the hierarchical level of information (i.e., the main points and relevant supporting details) from extended well-organized speech in a standard dialect.
- Insufficient target-language cultural knowledge or limited vocabulary may still interfere with complete understanding of an aural text.
- The listener can make appropriate inferences regarding the given text. The recognition of culture specific idiomatic expressions, proverbs and sayings, and register shifts begins to emerge.

Kyrgyz Example: (272 word) ДИЛ БАЯНДАР СЫНАГЫНЫН ЖЕЊҮҮЧҮЛӨРҮ КЫШКЫ КАНИКУЛДА ЭКЗОТИКАЛЫК ӨЛКӨГӨ САЯКАТТАП КЕЛИШТИ.

Мектеп окуучуларынын арасында өткөн «Мен кыргыз жеримдин гүлдөп-өсүшүн каалайм» деген аталыштагы жалпы республикалык дил баяндар сынагынын жеЊҮҮЧҮЛӨРҮ кышкы каникулда Малайзия өлкөсүнө барып эс алып кайтышты. Балдар экваторго жакын жайгашкан бул өлкөнүн кереметтерге бай табияты, жан-жаныбарлары, тарыхый-маданий жайлары менен таанышышты. Жер планетасындагы белгилүү жаныбарлардын 20 пайызы кездешкен бул жерде Кыргызстандын булуЊ-бурчунан чогулган балдар маймылдар, таш бакалар, акула, скат, медуза баштаган деЊиз жандыктары жана өлкөнүн символу катары белгилүү

болгон кызыл канаттуу бүркүттөрү менен таанышышты. Иштей баштаганына 112 жыл болгон Ыйык Жонс мектебине барып билим берүү системи, мектеп окуучулары, агай-эжейлери менен таанышышты. Бул мектеп жүз жыл карыткан тарыхы жана атактуу бүтүрүүчүлөрү менен белгилүү. Алсак, Малайзиянын учурдагы премьер-министри Наджиб Тун Разак жана бир катар губернаторлор окуган. Окуучулардын жыйынында сынакта Чүй облусу боюнча жеңүүчү деп табылган Мари Раимбекова сөз сүйлөп, Кыргызстан тууралуу тааныштырып, малайзиялык окуучуларды Кыргызстанга конокко чакырды. Ал сөзүнүн аягында Кыргызстандан барган топтун атынан даңазалуу бул мектепке кыргыз жергесинин кооз табияты түшүрүлгөн эмгекти белек кылды. Кубандырганы – 9-класстын окуучусу тилмеч-котормочунун жардамысыз англис тилинде баарлашты.

Жалал-Абад облусу боюнча жеңүүчү деп табылган 6-класстын окуучусу Зыягүл Искендерова мектепке кыргыздын улуттук кийими менен барып, Кыргызстандан ала барган белектерин окуучуларга калтырып келди. Эки өлкөнүн мектеп окуучулары бат эле тил табышып, социалдык тармактардагы даректерин, электрондук почталарын алышып, интернеттен Кыргыз Республикасын издеп таап, маалымат алып жатышты. Интернеттеги социалдык тармактар жакшы ыңгай түзүп, эки өлкөнүн бул окуучулары саякат бүткүчө байланышып, баарлашууга жетишишти.

21-январда таң эрте «Манас» эл аралык аэропортуна келип түшкөн окуучулар, өнөрпоздор жана журналисттерди кубанычтан көздөрү жайнаган ата-энелер, жакындары тосуп алышты.

Жеңүүчүлөрдүн бири Мари Раимбекова бул иш-чаранын уюштуруучусу жөнүндө *«биздин муунга кайдигер карабаган ушундай адамдардын бар экендиги кубандырат»* дейт.

Мындай сынакты уюштуруу демилгесин Кыргыз Республикасынын Малайзиядагы элчиси Кылычбек Султанов көтөрүп чыгып, ийгиликтүү ишке ашырды

Advanced 2

- The listener can comprehend discourse organization of long aural texts and understand nonstandard dialects to some degree.
- The listener can detect the speaker's attitude or values in the main topics addressed in the aural text.
- The listener can show awareness of socio-culturally implied meanings of the oral message (connotations).

Kyrgyz Example: (285word) БӨЛМӨ ГҮЛДӨРҮ – ЖАКШЫ МААНАЙ ЖАРЧЫСЫ

Үйгө келген адамдын назарын өзүнө буруп, бир чети бөлмөгө өзгөчө сулуулук, аруулук тартуулса, экинчи жагынан таза абанын булагы болгон бул, албетте, бөлмө гүлдөрү. Жашылча-жемиштердин кабыгын, отоо чөптөрдү ыргытпай, майдалап туурап огороддогу бош жерге таштап коё бериңиз. Ал жерди казып

топурак менен аралаштырабыз да, бир жыл коюп коюу керек. Мындай топурак табигый витамин, минералдарга бай болуп, гүл жакшы өсөт. Сапатсыз топурак бозомук тартып, ныгырылып өзү эле билинип турат, ал эми сапаттуусу борпоң болуп, өңү кочкул күрөң, кара болот.

Чоподон жасалган гүл челектерге караганда пластмасса идиштерге отургузсаңыз, аба алмашуу жакшы жүрүп, гүл жакшы өсөт.

Алгач идиштин түбүнө пенопластты майда бөлүктөргө бөлүп, 1-2 сантиметрдей калыңдыкта салабыз. Пенопласт абаны жакшы өткөрөт. Таш салгандар да бар, бирок таш топуракты ылдый тартып, топурак тез басырылып кетет.

Гүлгө алдын ала кайнатылып, муздаган суу куюу керек. Кайнабаган суу топурактын шорун чыгарып, топурак ныгырылып, үстү, идиштин четтери ак болуп калат. Сууну гүлдүн жалбырагынын үстүнө куйсаңыз, кычкылдануу жүрүп, жалбырак тез чирийт. Андыктан сөзсүз түрдө гүлдүн тамырына туштап куюңуз. Гүл суу керек же жогун өзү эле билдирет. Топурагын колуңуз менен кармап көргөндө нымдуулук бар болсо суу куюунун кереги жок, ал эми кургап калганын сезсеңиз, анда сугаруу маалы келди. Күн ысыкта аптасына 1-2 жолу, суукта 1 жолу эле сугаруу жетиштүү.

Гүлдөрдү бир жылда бир, жазында же күзүндө топурагын алмаштыруу, чоңоюп кетсе идишин алмаштыруу үчүн көчүрүп туруу абзел. Антпесе топурактын курамындагы пайдалуу азыктар жоголуп, гүлдүн да сапаты кетет. Көчүрөрдөн 1 саат мурун гүлгө суу куюп жумшартып алуу зарыл. Андан кийин гүл челектен этият алып чыгып, тамырындагы ашыкча топурактарды түшүрүңүз да, жаңы топурак салынган идишке отургузуп, суу куюп коюңуз.

Гүлгө ашыкча жер семирткичтерди берүүнүн кажети жок. Топуракты жумшартуу жана нымдуулукту сактоо үчүн 2 ирет: жазында жана күзүндө топурактын үстүнө 0,5-0,7 грамм аммофос затын кошуп, анан суу куюп коюу жетиштүү.